

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političko glasilo J. U. U. — sekcije za Dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/I. Rokopisov ne vračamo. Ne frankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letno 60 Din. za inosmetstvo 80 Din. Član sekcije J. U. U. plača list s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, c. ek. posebe. Pošt. čk. rač. 11.197. Telefon 3113

Učiteljska naturalna stanovanja in stanarine.

O stanarinah in najemninah ni učiteljstvo v prejšnjih letih mnogo razpravljalo. S tem pa ni rečeno, da je bilo vse dobro, da je bilo stanovanjsko vprašanje za vse učiteljstvo dobro rešeno.

Šolski upravitelji — tedaj nadučitelji — so uživali brezplačna naturalna stanovanja, ki so jim bila priznana z zakonom in običajno tudi z vsakokratnim namestitnim dekretom. Z upraviteljsko službo je bilo zvezano tudi naturalno stanovanje v šoli. Nikdo ni oporekal, da ima šolski upravitelj prosto stanovanje kot hišni oskrbnik in gospodar. Mnoge šolske občine so prav hvalevredno skrbele za udobna upraviteljska stanovanja. Seveda je bilo tudi mnogo stanovanj slabih, kakor jih je še danes; vendar je današnji položaj bistveno drugačen, ko morajo šolski upravitelji plačevati stanarino, ki se jim odmerja po številu stanovanjskih prostorov, ne glede na to, če je stanovanje lepo, zdravo in udobno ali slabo in nezdavno.

V mnogih krajih pa so preskrbeli bolj prijazni in učiteljski naklonjeni občani in krajevni šolski odbori tudi naturalna stanovanja za ostale učitelje kot nekako posebno nagrado in priznanje za njihov trud, nekoliko pa tudi zato, da so imeli na šoli vedno dovolj učiteljev. Razumljivo je, da je prosto stanovanje obdržalo marsikatero učitelja po več let v tistem kraju, kar je bilo velikega pomena za prosope šole in seveda tudi v korist dotičnega učitelja.

Naturalna učiteljska stanovanja, ki so bila skoraj povsod brezplačna, so bila omejena pri razpisih prostih službenih mest in navadno tudi priznana z dekretom.

Pri vsem tem pa seveda še vedno velika večina učiteljev ni imela naturalnih stanovanj. Ti učitelji so imeli, kakor jih imajo še danes, velike težave in obilo neprilik. Dostikrat so se morali zadovoljevati z najubornejšimi podstrešnimi sobicami in raznimi kamrami, posebno v manjših krajih in kmetih, kjer ni na razpolago primernih stanovanj.

To je dalo učiteljstvu povod, da je vedno odločneje zahtevalo potrebo zidanja stanovanj v šolskih poslopih, ne le za upravitelje, ampak tudi za vse učitelje.

Z novim šolskim zakonom se je učiteljski stvru izpolnila dolgoletna želja, da se zidajo v šolskem poslopiju ali poleg šole posebna stanovanja.

Učiteljska organizacija, ki je vedno poudarjala potrebo naturalnih stanovanj, ne morda iz golih egoističnih vidikov, ampak iz potrebe in koristi šole ter njenega nemotnega razvoja in napredka, je upoštevala pri tem tudi gmojni položaj šolskih občin. Njeno stališče je bilo in je še danes, naj imajo šolski upravitelji, kot odgovorni predstavniki šole in hišni skrbniki, prosta stanovanja. Ostali učitelji pa naj bi plačevali občinam nizko stanarino, da bi te mogle amortizirati, če ne popolnoma, vsaj delno iz tega donosa za stavbo potrebnega kapitala. Tam pa, kjer so gospodarske prilike občin ugodnejše, ali kjer so izdatki za stanovanja že pokriti, naj bi prejemali tudi učitelji brezplačna stanovanja.

Z uredbo o precenitvah naturalnih stanovanj so bila ukinjena vsa prosta stanovanja in plačujejo učitelji za družinska stanovanja z dvema sobama in najpotrebnejšimi pritliklami oziroma se na draginskih razrede od 200 do 680 Din mesečno. Te stanarine pa se izdatno zvišajo, če imajo popolnejše pritlikline.

S tem je vstopilo učiteljstvo v vrste ostalih uradnikov, ki jih pri današnjih prilikah najbolj teže visoke najemnine. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da biva največ učiteljskih družin na kmetih, v majhnih krajih, kjer ni višjih šol in morajo dajati svoje otroke z doma, plačevati zanje draga stanovanja in prehrano, kar njihov položaj še izdatno otežkoča.

Res je, da so se življenjske potrebščine pocenile, a to se pozna bore malo, če pomislimo, da so ostali oblačilni proizvodi, ki so bili po vojni vseskozi predragi, na isti višini. Breme novih stanarin čutijo vsi učitelji, še prav posebno pa učitelji v večjih krajih,

posebno po mestih. Mnogi ti tovariši odričejo prvega v mesecu tretjino ali pa še več od svoje plače za nekoliko primerno stanovanje.

Nasprotja med hišnimi lastniki in najemniki so velika. Da se ta nesoglasja omili in v višina najemnin pravično uredi, je bila sklicana v Beograd anketa zastopnikov hišnih lastnikov in zastopnikov najemnikov. Ti zastopniki naj bi našli možnost znižanja najemnin in tako spravili v sklad nastala nesoglasja.

Delavski zastopniki so predlagali, naj veljajo v starih hišah predvojne najemnine preračunane v dinarje, pri novih hišah pa bi bilo treba porabiti zakon o pobijanju draginje.

Za pravično odmero najemnin se je posebno zavzel ban Dravske banovine in naslovil na hišne lastnike poziv za znižanje najemnin. Zal, da je ta dobrohotni klic ostal pri večini brezuspešen, in so le redki hišni gospodarji sledili modremu in pravičnemu nasvetu ter znižali previsoke najemnine.

Ban pa je predložil tudi konferenci v Beogradu poročilo v prilog ugodni rešitvi znižanja najemnin, iz katerega posnemamo naslednje:

»Vprašanje stanarin je najbolj aktualno za večino mestnega in tudi podeželskega prebivalstva, ki v splošnem zahteva, da bi se stanarine zmanjšale. S tem vprašanjem se bavi tudi dnevni tisk in se sklicujejo ankete, sestanki in zborovanja. Ni dvoma, da so stanarine v naši državi nesorazmerno visoke in da daleč presegajo predvojne stanarine v primeru s sedanjo zlato pariteto. Razumljivo pa je tudi to, da je vse posledica ukinitve stanovanjske zaščite. Odkar je spet mogoče dajati le svobodna tekma med ponudbo in povpraševanjem, so ostali srednji in nižji sloji brez vsake moči. Gradnje so se sicer pomnožile, toda zgradile so se večinoma le palače z obsežnejšimi stanovanji, hiš s primernimi ceninimi stanovanji pa še vedno primanjkuje.

Če hočemo pravilno presoditi in oceniti sedanje razmere, je treba vprašanje stanarin presojati z dveh stališč. Hiše je treba razdeliti v dve glavni kategoriji, v stare in nove. Pri starih hišah je treba imeti pred očmi, da so večinoma amortizirane, da so se zgradile s kapitalom, ki je pred vojno dajal nižje obresti ali bil deloma celo brezobresten, kakor n. pr. za nove hiše po ljubljanskem potresu. Sicer so res davčna bremena in drugi stroški pri starih hišah večji kakor pri novih, vendar pa je potreba, da se tudi v starih hišah najemnine znižajo toliko, da se bodo krile s predvojnimi po zlato pariteto.

Kar pa se tiče novih hiš, mora obveljati načelo, da najemnine in stanarine ne služijo samo amortizaciji, temveč tudi kot renta, ki pa mora biti vsekakor nižja kakor je renta, ki jo dajejo denarni zavodi.

Stanovanja v novih hišah pa se z ozirom na položaj, komfort in druge okoliščine morajo porazdeliti na tri kategorije.

V vsaki kategoriji bi bilo treba določiti maksimalno stanarino. Stanarine v I. kategoriji bi smele znašati mesečno kvečjemu po 130 do 150 Din za sobo, v II. 150 do 250, v III. pa 250 do 350. Postranskih prostorov bi se ne smelo vračunati.

Če bi nastala po tej uradni določitvi stanarin kakšna nasprotstva, bi jih morale preiskati posebne občinske komisije, v katerih bi bili zastopani nezavisni pravniki, hišni posestniki in stanovalci ter zastopnik socialno-političnega in gradbenega referenta pri prizadevanju banski upravi ali občinam.

Prepričani smo, da se bo stanovanjsko vprašanje rešilo na osnovi pravičnega sorazmerja v prilog najemnikov.

Uverjeni pa smo tudi, da bo rešitev tega vprašanja vplivala ugodno na rešitev dolga čitve višine stanarin v naturalnih stanovanjih za učitelje, posebno pa za šolske upravitelje, katerim naj se priznajo za njih trud, odgovorno službo, za skrb in nadzor šolskih poslopij brezplačna stanovanja.

njem zahteva brezpogojno samostojnost, česar se pa radi izogibljemo. Ravno v učitelju se je pa ta ponižnost, ki ni več čednost, ampak slabost, superlativizirala do največjih možnosti. Kakor da bi bili kristaliziran narod! Kristaliziran narod, toda tak kristal, da bi v njem gorele samo naše slabe lastnosti.

Rekel sem že, da ta naša bridka stran ni samo odsev sodobne gospodarske in duhovne stiske, ampak da raste iz neurejenosti preteklih desetletij, ko so bili slovenskim motecem interesi političnih skupin bližji kot sočlovek, čeprav so včasih prepevali visoko pesem o krščanski ljubezni. Zato je tista doba ostala v naših vrstah samo kot bolečina, ki se ne sme nikoli vrniti.

Pa ni bil naš položaj potisnjen na tako gladino samo radi brezbrzičnosti visokih krogov. Ne! Učitelj ne more biti nikoli bogataš. To dejstvo je vzrok večni borbi, ki jo mora vsakdo izmed nas neprestano označevati, to je borbi za duha proti materiji. Ta borba nehoti obrazi učitelja z visokimi hotenji kmetskih in delavskih množic. Težaven gospodarski položaj vsakega mislečega učitelja naravnost prisili, da izoblikuje svojo orientacijo v tako smer, ki se pač najbolje sklada z njegovo tegobo. Materialne težave silijo človeka, da pozablja na duhovno življenje in mu vsako samostojno oblikovanje duha izpreminjajo v ponižno sprejemanje kulturnih dobrin, ubijajo mu še zadnji kosček odpornosti in ga popolnoma podrede vladajočim prilikam. Če je še kaj visokih želja, se razblinijo v lažnavi blešku meščanskega duha, ki nas vanj zapeljuje naša nepravilna vzgoja, naša komodnost in papirnat miselnost.

Vsak človek, ki je količkaj zakoreninjen v življenju, mora imeti za osnovo svojega dejanja in nehanja na katero si že boji stran

obrnjeno podobo večnostnega ideala. Ta podoba je včasih zrasla s človekom po tradiciji, včasih se pa iskalec prebije do nje šele po dolgem trudu. Precejšnja masa našega stanu se pa navadno dolgo ne more dokopati do trdnega svetovnega nazora, kar nam javnost očetovalsko zameri in na kar nas večkrat dobrohotno opominja. Toda tega si ne moremo šteti v slabost. Vidi se namreč, kakor da je učitelj zgrešil svoj poklic. Imamo državnega uradnika, ki nosi učiteljsko ime, imamo strankarskega agitatorja, organizatorja najrazličnejših društev, le podobe pravega učitelja ni. Zdi se mi, da je učiteljevo delo nekaj višjega. Slovenska javnost, zlasti pa preveč odločujoči krajevni mogotci, zahtevajo več od učitelja kot šola z vsemi otroki. Če je kje krivda za materialistično naziranje slovenskega učitelja, ki se mu tolikokrat očita, je gotovo v njegovi okolici, ki ubija vsak polet k resnici in, bodimo odkriti, tudi kot kdaj prej kriči življenje po nas. Preden drug človek noče pogledati, mora zanimati učitelja. Za duhovno rast je treba časa. Če pa mora učitelj vedno le iz sebe dajati, za prejemanje pa nima ne prilike ne časa radi napačnega pojmovanja učiteljevih nalog, potem seveda ni čudno, če se smatra podeželski učitelj za neko manjvredno enoto našega življenja. Ni več ta miselnost tako ekstremna kot včasih, zdaj tli nekje pod pepelom, samo včasih butne na dan, a takrat pokaže z vso jasnostjo svoj težek obraz.

Stojimo pred velikimi nalogami. Še bolj kot kdaj prej kriči življenje po nas. Predno stopimo v prve vrste, je treba, da ovržemo staro bajko o učiteljski ponižnosti in materialistični miselnosti.

To za obletnico lepih besed, ki so jih izrekli lani ljudski zastopniki.

Venceslav Winkler.

Albin Podjavoršek:

Mladinsko čitanje in „Naš rod“.

Če hoče biti kaka stvar dobra, jo moramo skritizirati, t. j. podati nje negativna svojstva, obenem pa z nasveti in drugimi sončnimi pripomočki podpreti, da more uspeti v občo korist. Razen tega pa je potrebno osvetliti vsako, posebno pa še kulturno-pedagoško zadevo, iz praktičnega gledišča in čim popolnejše podati dejstva iz življenja. Sicer pri nas dosedaj menda ni bilo navade, da bi katero revijo takole med izhajanjem ocenjevali, pač pa so jih vsepovsod in vsepovsod samo priporočali in priporočali, pa naj se je godilo to v šoli ali po časopisu. Upal bi si trditi, da je bil ta pojav pri nas nezanimanje kulturne javnosti za mladinsko literaturo in da se tej kulturni panogi naša poklicna umetnost ni odzvala kakor se za kako kulturno vejo spodobi. Kajti mislim, da je mladinska literatura svet umetnosti zase, kakor je zase n. pr. poezija, glasba, likovna umetnost i. dr. Vse pa druži v skupnem deblu umetnost. Da se je ob »Našem rodu« zganila javnost, posebno pa še oblikovalec in izobraževalec našega najmlajšega rodu, da se osebno na učiteljskih zborovanjih vrše v tej zadevi stvarne in dobre debate, je prikazati kot zdrav pojav, ki ga moramo biti veseli! Novi pojmi in načela delovne šole — skratka delovna šola — so mnogo zainteresirani na tem, kakšno čtivo naj čitajo naši otroci. Istočasno pa — ob prelomu s čitanko — kaj naj čitajo, oziroma kje dobiti za to primerne čtiva. Ni treba posebej poudarjati, da je slovenska mladinska umetnost jako revna in da ima slovenski učitelj s svojo šolarsko knjižnico večinoma prav klavne uspehe. Izbor knjig je namreč jako težaven, če pa učenec knjigo vendarle »vsiliše«, pa jo večinoma nosi s seboj »na sprehod«, da ti jo čez teden dni neprečitano vrne. Zato je nujno, da spoznamo, kaj naš otrok prav za prav hoče, in kako bi ga vzgojili za vnetega čitalca knjig. Ker nam je dandanes naš »Naš rod« najbolj pri srcu in ker gledamo v njem vstopanje mladinske umetnosti (tu mislim poezijo, prozo, slikarstvo in glasbo) v resnični okvir umetnosti, je prav uemeljeno, da se v tej važni zadevi oglašamo in podamo svoja mnenja v prvi vrsti iz razreda — t. j. življenja našega šolskega rodu.

Naši mladinski pisatelji so imeli žal ponajvečkrat navado, da so hoteli pisati za otroke po otročje. Njih junaki so bili sami »sosedovi Jurčki«, »naše Miciki«, zraven še kak pridni Janeček in hudobni Miheč itd., nikdar pa duše, duše, duše. Mlad človek hoče drzovitih dejanj, junških dvotipov, »Tolovaje Mataje« itd., nikakor pa solzavih Jurčkov, ki jih gonijo strahovi, ali histeričnih Micik in Maruš in njihovih punčk... Ugank hočejo, misliti hočejo, v neznane svetove želijo otroci, samo treba jim dati duše! Naj navedem primere iz svojega razreda: v čitalni uri čitamo titularno mladinsko knjigo X. Čitam sam glasno, čita najboljši učenec, čita lepo in umerjeno. Rezultat: dolgočasje in zevanje! Drugi dan izberem Jurčiča, čitamo »Jurija Kózjak«. Ali je bilo to poslušanja! Jurij jim je imponiral, Turki so jim izredni junaki, Marka Kózjaka obžalujejo, da je vstopil v samostan itd. Za tem »Domen«, »Deseti

brat«. Uspeh: jedva čakajo, da dobe na posodo omenjene knjige, ki romajo zdaj iz roke v roko. Nekoč sem prinesel Cankarjeve »Podobe iz sanj«. To je bila poezija, ki smo jo globoko čutili. Mislim, da še nikdar sam od sebe ni nastal v razredu tak čuvstven mir, kot se je zgodilo ob Podobah. Pravimo, da je Cankar težak, da ga je težko razumeti. Moji otroci so dokazali, da ga ni treba razumeti, temveč čutiti in samo čutiti. In smo dalje čitali »Moje življenje« in »Mimo življenja« in povsod čuvstvovanje, da je ob svršetku greh bil, prekiniti sveto tišino. Zakaj takšni čudoviti uspehi? Menim zato, ker če ni bilo junških dogodivščin, so z umetniško dušo predstavljene junaške duše. (NB. pa so moji učenci bolj »divjaki« kot ne; ne mestni cimerkavci, kmetska, daleč od civilizacije živeča kri...) Naj dodam, da me je prišel marsikateri prosit imenovanih knjig in da smo se v šoli učiti čuvstvenega prednašanja nevezane poezije na željo — učenec. Ob »Skodelici kave« i. dr. pa je menda marsikdo preštetal svojo dušo in mislil na mater. Tako, da se mi je zdelo, kot da so nas takšne ure vse nekako poduhovnile in nas zvezale v eno... Učenci začnajo umevati lepoto knjige in čitajo potem še preradi. Nekoč sem čul od kmetske matere o nekem učitelju to-le oceno: »Dobro je naš učitelj, ničesar nimam reči, le otroke nam je čisto znorel! Naš samo bere in bere, da ni za nobeno drugo rabo več. Še na pašo ga ni poslati! In poleg tega še glasno zavija, kakor da bi bil na prižnici!« Evo, izvenskolsko delo za bodoče pokolenje! Ali ga je sploh mogoče o- in preceniti? A to ne spada sem!

Če ob taki mimoidoči črti razumemo mladinsko čitanje, kaj bomo rekli o »Našem rodu«? Prvič to, da mora ostati s svojo vsebino izključno osnovnošolski list in v narodni šoli vršiti svoje poslanstvo. Drugič, da moremo takšnega, kakršnega je zdaj, prav s pridom uporabljati v šoli in da nam je v veliko pomoč pri celokupnem pouku posebno na višji stopnji. In še nekaj, o čemer pa bom povedal pozneje.

Letošnji »Naš rod« je zadovoljil učence in mene, ker je pokazal resno umetniško stremiljenje. »Zabe« n. pr. so res nekaj svojevrstnega, neki »drugi svet«, v katerega so tudi moji učenci z veseljem vstopili in jedva čakajo nove številke. Hej, in »Cicibanov svet« — ena, deset, sto ugank! Samo škoda, da ga je tega sveta v vsaki številki tako malo! Takšna stvar vzbuja interes, istočasno pa uči misliti, ne da bi sploh koga na to navajal. Morda se bo ravno ta oblika spisovanja za mladino v bodočih časih najbolj uporabljala, kar pa bi bilo psihološko utemeljeno. V vsakem povprečnem talentu živi nagnjenje iskanja. Tu je mogoče to nagnjenje popolnoma izrabiti — in to celo brez pritiska ali sodelovanja učiteljevega. Kakor ima sedaj »Cicibanov rod« svoj koticček zadaj, bi si želel postaviti ga na prvo mesto in razširiti! (Če bodo, ali ne bi bile interesantne v takem načinu spisane tudi bodoče čitanke?)

Drugo, kar so v letošnjem letniku vzeli učenci z zanimanjem na znanje, so potopisi. Seveda imam v mislih višjo stopnjo! N. pr.

Materializem in ponižnost.

Neka posebna pestrost in razgibanost sodobnega sveta vendar ne vpliva toliko na človekovo osebnost, da se ne bi, vsaj v količor je izrazito dozorele, jasno opredelila, izražajoč z intenzivnim zunanjim delom razpoloženje svoje notranjosti. Ločiti moramo seveda zunanostno, zgolj politično opredelitev, ki običajno ni plod notranjih duševnih preizkušenj in pretreslajev, od resnične uravnovešene vsote tistih lastnosti, ki tvorijo človekovo gledanje na svet.

Vsa življenjska usmerjenost slovenskega učitelja, prikazana po najrazličnejših ljudeh, podaja izmalice podobo človeka, upognjeno pod hlapčevstvom in zročega samo v tostransko življenje. Morda je ponekod taka podoba upravičena, a še tam je stopnjevana do ekstreme. Da pa ni v duhovnem življenju

učiteljevem nekaj v redu, občutimo pač sami, toda ta nered ni samo kriza našega stanu, ampak je odsev časa, ki je zagril vse, ves svet s svojo nevidno mrežo. Sem in tja pač zraste iz mreže nerazrešljivih problemov tudi par strani, ki so izoblikovale našo usmerjenost.

Več tipičnih okoliščin je vplivalo na našo usmerjenost. Prva je vsekakor tradicionalna slovenska ponižnost in skromnost, lepa krščanska čednost, ki se je pa prestopnjevala že do take višine, da je že Bogu samemu nevspeha. Težke gospodarske, družabne in narodne razmere preteklih stoletij so v slovenstvu to bridko stran še potrdile. Ta naša ponižnost je postala že skoraj aksiom. To ni za slovenskega učitelja kaka posebna odlika, nasprotno, sodobnost s svojim javnim življenjem